

## Pootvoríme okno do histórie....

22. august 1830 sa zapísal do novodobých dejín Slovenska ako významný medzník - v Liptovskom Mikuláši na podnet Gašpara Fejérpataky-Belopotočského uviedli mikulášski ochotníci hru slovenského dramatika Jána Chalúpku *Kocúrkovo*. Za sedemnáť rokov postupne uviedli až 38 divadelných predstavení. Táto skutočnosť sa stala silnou inšpiráciou pre vznik a rozvoj ochotníckeho divadla aj v ďalších obciach liptovského regiónu. Podstatnou mierou sa pričínala o to, že divadlo si získalo u liptovského ľudu vážnosť a popularitu. Národovci a vzdelanci nachádzali v ňom jeden z účinných prostriedkov vplyvu na verejnosť a rozmach národného uvedomenia. Začiatkom 20. storočia môžeme v Liptove zaznamenať očividný rast dedinských ochotníckych súborov. Divadlá sa hrávali často v neveriteľne stiesnených, priestorovo nepriaznivých podmienkach. Zakladateľmi a nositeľmi divadelnej tradície boli najmä vlasteneckí učitelia a kňazi, pokiaľ im to cirkevná alebo svetská vrchnosť, ktorej podliehali, trpela. Aj v Smrečanoch mali ľudia potrebu sa stretávať, počúvať slovenské slovo. Tento plamienok v nich zapálil smrečiansky evanjelický kňaz Pavol Rodoľub Čobrda, národovec a vlastenec, ktorý bol za svoje presvedčenie aj väznený. Okolo seba zhromaždil nadšenú a národne uvedomelú mládež, s ktorou začal nacvičovať divadelné predstavenia. Prvé divadlo zahrali smrečianski ochotníci na fašiangy roku 1908. Bola to divadelná hra *Rozmajrín* od Ferka Urbánka. Do roku 1919 v ťažkých podmienkach I. svetovej vojny odohrali smrečianski ochotníci pod jeho vedením skoro každý rok aspoň jedno divadelné predstavenie, a to aj tak, že mužské úlohy pre nedostatok mužov hrali ženy.

V tom čase medzi smrečianskou mládežou vynikal nadaný študent banskobystričského evanjelického gymnázia Matej Jančo-Morhista, člen a predseda tajného študentského spolku *Mor ho!* Pre svoje národné uvedomenie bol vylúčený zo všetkých škôl v Uhorsku ako pansláv. Padol v roku 1915 na talianskom fronte. Napísal divadelnú hru *Duchapritomnosť* - obraz zo života študentov v dvoch dejstvách, ktorú smrečianska mládež odohrala v roku 1919. Na kultúrnom dome mu vďační občania umiestnili pamätnú tabuľu a na jeho počesť dvakrát odohrali divadelnú hru *Morhisti*, ktorú napísal Andrej Kostolný.

Kultúrny život v Smrečanoch sa naplno rozvinul po I. svetovej vojne, keď sa nástupcom Pavla Rodoľuba Čobrdu stal jeho syn Vladimír Pavol Čobrda, ktorý pokračoval v započatom diele svojho otca. Po večeroch sa mládež schádzala v škole alebo na fare, kde sa učila slovenský pravopis, spievala slovenské ľudové a národné piesne, čítala slovenské a české knihy a nacvičovala divadlá.

Mládež trávila voľný čas aj nacvičovaním divadiel. Divadelné predstavenia bývali v nedeľu. Tieto dni boli sviatkom a divadlo udalosťou, ktorou dedina žila už dávno predtým. Každý rok odohrali najmenej štyri predstavenia. Nemožno zabudnúť na generáciu talentovaných nadšencov, ktorí bez divadelnej miestnosti, bez stáleho javiska s kulisami, ktoré si sami vyrobili, na javisku, ktoré sa muselo po predstavení rozobrať, robili priam zázraky. Veď do roku 1935 sa divadlo hrávalo v obecnej kancelárii, prerobenej zo starej zemianskej kúrie. Miestnosť to bola pomerne malá, nebolo priestoru pre šatňu a hercov. Na tento účel po dlhé roky slúžila farská kuchyňa. Fara totiž stála v tesnej blízkosti obecnej kancelárie a na javisko sa vchádzalo po doske cez oblok farskej kuchyne, do obloka kancelárie a tak priamo na javisko. Na divadlo sa už posielali tlačené pozvánky. Schádzali sa naň ľudia z celého okolia, ba prišli i vážení občania z Liptovského svätého Mikuláša. V lete na kočoch, v zime na saniach, pričom sa kone umiestnili v maštaliach. Lavice a stoličky sa na divadlo znášali z celej dediny.

Keď pán farár Vladimír Čobrda roku 1922 zo Smrečian odišiel, divadelné predstavenia nacvičovali učiteľ Juraj Matejka, Peter Lazišťan, Ján Mudroň, Michal Birický, Adam Jančo, Martin Jančo, Vladimír Ondrejček, Vladimír Frniak, neskôr Mikuláš Macko, Vladimír

Devečka a Ján Hološ. Najmä Michal Birický a učiteľ Vladimír Devečka boli z tých, čo divadlu zasvätili celý svoj život. Vychovali a trpezlivo viedli skoro dve generácie divadelných ochotníkov.

V povojnovom období vynikali títo divadelní ochotníci: Anna Moravčíková, Anna Kacerová, Anna Šunová, Eva Ondrejčeková, Ľudmila, Mária a Zuzana Širicové, Zuzana a Eva Šimúnové, Ema a Anna Hološová, Mária a Zuzana Kordošové, Michal Birický, Ján Mudroň, Adam Jančo, Martin Jančo, Jozef Ondrejček, Martin, Ján, Peter a Miloš Šimúnovci, Peter Žemba, Pavol Šuna, Jozef Trizna, Miloš Juráš, Jozef a Peter Húska, Jozef a Matej Čerstvík, Pavol a Ján Širica, Jozef Kacera, Rudo a Juraj Šuna, Jozef a Ján Šutliak, Michal Trizna a iní. Dvaja z nich - Ľudmila Dolanská rod. Širicová a Adam Jančo hrali aj vo filmoch (Jánošík, Slnko v sieti).

Ochotníci uvádzali divadelné hry od F. Urbánka, J. G. Tajovského, J. Palárika, J. Chalupku, J. Hollého, B. S. Timravy a iné, hlavne od českých a cudzích dramatikov. Divadelné hry nielen zabávali, ale hlavne poučovali a vychovávali. O hercov nebola núdza. Všetci mladí ľudia chceli hrať čo i len tú najmenšiu úlohu, často bez jediného slova, lebo hrať divadlo bolo pre každého veľkým významaním a každý sa usiloval, aby pred očami celej dediny obstál čo najlepšie. Aby si v predstavení mohlo zahrať čo najviac mládeže, k hlavnému predstaveniu zvykli nacvičiť jednu, niekedy i dve veselohry v jednom dejstve.

Divadlo plnilo úlohu nielen vzdelávaciú a výchovnú, ale aj zoznamovaciú. Dievča, ktoré vyniklo na javisku sa ľahšie vydávalo, lebo na divadlo prišli i mládenci z okolia a potom na tanečnej zábave, ktorá bývala pravidelne po každom divadle, sa nadväzovali známosti. Mamky si veľmi potrpeli na to, aby ich dcéra hrala úlohu dobrej, pracovitej dievčiny. Divadelné predstavenia bývali priam nabité. Malá miestnosť nestačila prijať všetkých záujemcov o divadlo, preto sa občania a mládež začali zaoberať myšlienkou postavenia kultúrneho domu. Na tento cieľ sa odkladali i príjmy z divadelných predstavení. O výstavbu kultúrneho domu sa zaslúžil hlavne evanjelický farár Juraj Kušnir, ktorý písal žiadosti, navštevoval úrady, zháňal materiál, nabádal mládež i starších k práci, a tak v roku 1935 došlo k otvoreniu kultúrneho domu. Tento bol vďaka obetavosti občanov postavený za necelých 11 mesiacov. Prácu, drevo, štrk, povozy dali občania zdarma. Stavbu projektoval a viedol Ján Mudroň. On daroval i 50 sklápacích stoličiek do novej sály a oponu. V roku 1935 bolo zakúpené i zariadenie a kulisy od firmy A. Drobný z Místku.

Od roku 1919 do roku 1925 sa divadlá hrávali pod hlavičkou samovzdelávacieho spolku ZORA, od roku 1925 do roku 1938 pod hlavičkou Miestnej jednoty Slovenského roľníckeho dorastu, od roku 1939 pod hlavičkou Osvetovej besedy a Miestneho osvetového strediska, občas i pod hlavičkou Hasičského spolku a Československého červeného kríža.

O tom, že divadlo v Smrečanoch malo vysokú úroveň, svedčí i množstvo plakiet a diplomov, ktoré divadelní ochotníci získali na okresných a celoslovenských divadelných súťažiach v Liptovskom Mikuláši a Martine. Tieto dokumenty sa žiaľ stratili počas druhej svetovej vojny. Zachovala sa iba opona, ktorú sa podarilo pred príchodom frontu ukryť, a tak slúži podnes.

### **Prehľad o účasti na divadelných súťažiach do roku 1945**

#### **Účasť smrečianskych ochotníkov na celoslovenských divadelných súťažiach usporiadaných Ústredím slovenských ochotníckych divadiel v Turčianskom Svätom Martine**

1924 J.G.Tajovský: *Hriech*, réžia Peter Lazišťan, II. miesto

- 1926 J.G.Tajovský: *Matka*, réžia Michal Birický, I.miesto  
1928 Endreffy: *Sľub Jefteho*, réžia Michal Birický, II. miesto  
1945 F.Hebbel: *Mária Magdaléna*, réžia Ján Hološ, IV.miesto

### Účasť na okresných divadelných závodoch v Lipt. Sv. Mikuláši

- 1934 Ivan Stodola: *Bačova žena*, réžia Michal Birický, II. miesto  
1935 Pffeifferová: *Sedliak zo Zlatého dvora*, réžia Michal Birický, III.miesto  
1937 Štolba: *Zlodej*, réžia Michal Birický, IV. miesto

Najväčšie divadelné úspechy dosiahli smrečianski divadelní ochotníci za režirovania Michala Birického. Sám nadaný herec, zaniatený divadelník vytvoril veľa divadelných predstavení a nezabudnuteľných divadelných postáv. Všetky hry, ktoré režiroval, boli na vysokej umeleckej úrovni. Zúčastňoval sa režisérskych a maskérskych kurzov, ktoré organizovalo Ústredie slovenských ochotníckych divadiel.

Keď v roku 1932 prišiel do Smrečian mladý učiteľ Vladimír Devečka, veľmi sa zblížil s Michalom Birickým a nadšenie staršieho sa prenieslo na mladšieho a ten sa divadlu sa oddal celou dušou. Spolu režirovali veľké množstvo divadelných hier. Keď Michal Birický chorľavel a vo svojej šesťdesiatke zomrel, divadlo režiroval až do roku 1976 už len Vladimír Devečka.

V roku 1942, keď sa utvorila Osvetová beseda, na javisko nastúpila mladá generácia divadelných ochotníkov, ktorá svoje herecké nadanie preverovala najprv v silvestrovských programoch a jednoaktovkách. Zvlášť aktívni boli študenti - stredoškólači, ktorí už začali hľadať iné, novšie formy divadelného prejavu. Na ich čelo sa postavil Bohuš Čerstvík, ktorý vynikal nielen ako herec, ale i ako režisér a výtvarník. Nadaný mladý človek padol v SNP. Pod vedením Jána Hološa nacvičili členovia divadelného krúžku stredoškólačkov dve divadelné hry. V roku 1943 to bola hra *Via Mala* podľa románu J. Knittla, ktorý bol vtedy zakázaný. Inscenácia demonštrovala opozičné stanovisko mladých divadelníkov voči vtedajšej vláde.

Môžeme povedať, že obdobie od konca II. svetovej vojny do roku 1976 bolo druhým najúspešnejším obdobím ochotníckeho divadla v Smrečanoch. Za réžie Vladimíra Devečku odohrali divadelní ochotníci viacero úspešných predstavení: *Svadobný závoj* od Kónyia, A. Parnisa, *Polnočnú omšu* od P. Karvaša, *Plynovú lampu* od P. Hamiltona, s ktorými chodili i na zájazdy po okolitých dedinách.

Z tohto obdobia zostali v pamäti mnohí herci: Margita Frniaková, Etela Raková, Anna Hrnčiarová, Milota, Zuzana a Elena Šimúnové, Ema Kacerová, Božena Širicová, Anna Mudroňová, Darina Ondrejčeková, Vlasta Frniaková, Anna Dudová, Eva Dermeková, Oľga a Viera Gejdošová, Michal Šiarnik, Daniel Čerstvík, Jozef Šuna, Miloslav Kacera, Ján Kordoš, Martin Antoška, Emo Kacera, Adam Žemba, Ján Hrnčiar, Juraj a Ján Jančo, Matej Hrnčiar, Jozef Uram, Milan Stromko, Martin Šimún, Jaroslav Stromko, Peter Širica, Mária Hrnčiarová a ďalší.

Po odchode Vladimíra Devečku sa divadelná činnosť na niekoľko rokov zastavila. Prelomové obdobie nastalo v roku 1981, keď dlhoročný a úspešný herec Martin Antoška začal oživovať divadelnú činnosť v obci. Zorganizoval najprv malú skupinku nadšencov z radov starších i mladších. Ani v tomto období nezostali bokom starší divadelní ochotníci Adam Žemba, Jaroslav Stromko, Peter Širica, Ján Hrnčiar ml., Kamil Paluga, Martin Šimún st., Evka Šimúnová, Darina Kořínková, Michal Šiarnik st., Juraj Jančo, Margita Kondorová, Frniaková a Etela Dzurošková. Z mladšej generácie si divadelné dosky vyskúšali

a v mnohých prípadoch im zostali i verní: Zuzana Kordošová, Evka a Zuzana Hrnčiarová, Ivana Mudroňová, Ľudmila, Jarmila a Soňa Červeňová, Janka Širicová, Ľubica a Alexandra Rybárska, Jana Surmová, Jela Števková, Ingrid Uramová Janka a Vierka Jančová, Zuzana Stromková. Z mužov Martin Šimún ml. Mirko Frniak, Peter Halaj, Jozef Uram, Peter Stromko, Ľubomír Kordoš, Vladimír Šiarnik...

Aj napriek niektorým problémom sa podarilo v rokoch 1981 - 2006 nacvičiť 23 divadelných hier a niekoľko jednoaktoviek na fašiangové zábavy. Z piatich naštudovaných divadelných hier prihlásených do okresnej súťaže ochotníckych divadelných súborov základnej kategórie boli dve ocenené druhým miestom. Divadelná hra *Ďapákovci* (1997) získala 1. miesto. Okrem toho v období režirovania Martin Antoška získal trikrát uznanie za mužský herecký výkon a diplom za výtvarnú stránku predstavenia *Ďapákovci*. Za divadelnú aktivitu obdržal v roku 1991 od Regionálneho kultúrneho strediska v Liptovskom Mikuláši písomné poďakovanie za rozvoj ochotníckeho divadla v Liptove a v roku 1998 písomné poďakovanie za prínos pre rozvoj divadelníctva na Liptove od prednostu Krajského úradu v Žiline. Počas režirovania divadelných hier Martinom Antoškom ocenenie za ženský herecký výkon dostala aj Ľudmila Červeňová.

Divácky najúspešnejšie boli divadelné hry *Páva*, *Čaj u pána senátora*, *Starý zalúbenec*, *Raj na zemi*, *Ulička*, *Dámy a husári*, *Baruška neplač*, *Ďapákovci* a rekordný počet v histórii smrečianskeho divadelníctva zaznamenala hra *Buďte slnkom*, s ktorou sa ochotníci predstavili v okolitých dedinách desaťkrát.

Osobitnou kapitolou je detské divadlo. Naväzuje na staré dobré tradície, keď sa v škole pravidelne nacvičovali detské divadelné predstavenia. Prvé bolo v roku 1926 a potom od roku 1932 miestni učitelia nacvičili aspoň jedno-dve detské divadlá, až do roku 1965. Po zrušení Základnej školy v obci sa deti ujala Božena Devečková a pri Miestnej ľudovej knižnici sa utvoril detský divadelný krúžok, ktorý každý rok odohral aspoň jedno divadelné predstavenie. Deti prvé kroky robili v miestnej knižnici a keď sa hra vydarila, boli spokojné a tiež ich záujem rástol, aby aj nabudúce sa mohli divadelne prejavovať. Nacvičovalo sa celú zimu, obyčajne v sobotu v miestnej knižnici. Skúšky na javisku v kultúrnom dome mohli byť len koncom apríla, keď sa už vonku oteplilo. Divadlo deti odohrali obyčajne v druhú májovú nedeľu, na Deň matiek. Zo vstupného zakúpili látky a rekvizity na ďalšie hry a bolo treba myslieť aj na malú maškrtu pre malých hercov. Rekvizity a kulisy pomáhali zhotoviť ochotní rodičia. Na uvedených hrách sa vystriedalo veľké množstvo detí: Zuzka Triznová, Ľubka Kordošová, Zuzka Kacerová,, Danka Frniaková, Ľubka Kordošová, Katka Mlynarčíková, Katka Kováčová, dievčatá Červeňovie, súrodenci Palugovie a Hološovie, súrodenci Klongovie, Ľubko Šuna, dievčatá Stromkovie, dievčatá Válekovie, dievčatá Turoňovie, Mirka Hološová, Janka Raková a ďalší. Po niekoľkoročnej prestávke, v roku 2006, začala s deťmi veľmi úspešne nacvičovať divadelné hry pani Vlasta Mašurová. Stretla sa u detí i divákov s veľkým záujmom. Nacvičovať začali začiatkom leta roku 2006. Malí herci sa predstavili s hrou *V hustom lese zámoček*. Deti zvládli svoje úlohy bez problémov. Veríme, že láska k divadlu im vydrží čo najdlhšie.

Vďaka divadelným nadšencom a pod vedením režiséra Martina Antošku, smrečianske ochotnícke divadlo pokračovalo v činnosti. V roku 1998 sa ochotníci združili v základnej organizácii Združenia divadelných ochotníkov Slovenska v Smrečanoch. Predsedom sa stal Martinom Antoška. Od roku 2007 vedie smrečianskych ochotníkov Mgr. Kamil Paluga. Na počesť prvej divadelnej hry z roku 1908 prijal súbor názov ROZMAJRÍN. Režisérmi súboru zostali Martin Antoška a Vlasta Mašurová.

Divadelní ochotníci v Smrečanoch prešli za 100 rokov dlhú cestu. Na jej začiatku boli síce skromné podmienky, mali však dostatok nadšených hercov. Ťažko si možno predstaviť

koľko hodín a dní divadlu obetovali. Cítili, že ich povinnosťou je dvíhať kultúrnu úroveň našej dediny. Spomínajme na nich s vďakou a úctou. Ich ochota a obetavosť nech nám je príkladom. Pričinnme sa všetci o to, aby pochodeň zapálená Čobrdovcami pred 100 rokmi, ktorú niesli generácie pred nami, nezhasla, ale aby sme ju niesli a odovzdali ďalším generáciám. Lebo dokiaľ je záujem o divadelné predstavenie v radoch divákov a podľa skúseností záujem je, tak je potrebné touto cestou ísť a ukázať, že táto práca má zmysel.